

Vymožitelnost' práva vo vzťahu k spotrebiteľským zmluvám

Law enforcement and its relation to the consumer constructs

Jarmila Lazíková – Ľubica Rumanovská

Summary

The paper deals with the problem of law enforcement and its influence on the quality of the business environment. The businessmen do not need only the financial support on the development of their activities. The quality of legal environment and the legal certainty influence the law enforcement, which is one of the most important factors for the doing business. The European Union gives not only financial support but prefers also the law enforcement. But the law enforcement is not important only for the businessmen but also for the consumers and the EU want to support also their quality of life. A consumer is usually a weaker party of the contract. Therefore the EU adopts the Council directive 93/13/EEC of 5 April 1993 which deals with the problem of unfair terms to approximate the laws of the member states. The aim of this directive is to adjust the inequality cause by the better information of the businessmen about the law and market situation. The national courts of the member states ask for interpretation of unfair terms because of too general and vague unfair terms in the directive. The paper systematizes the answers of the European Court of Justice addressed to the national courts with the aim to explain the view of the Court of Justice of the EU on the interpretation of the unfair terms related to the consumer protection. The national courts, especially the court of the judgment enforcement, do not usually understand these legal aspects well; they stop the execution of the judgment and the businessmen lose any legal mean how to receive their claim by the legal way and the law enforcement is threatened.

Key words

Quality of the business environment, law enforcement, consumer protection, unfair terms, consumer contract, Court of Justice of the EU

Úvod

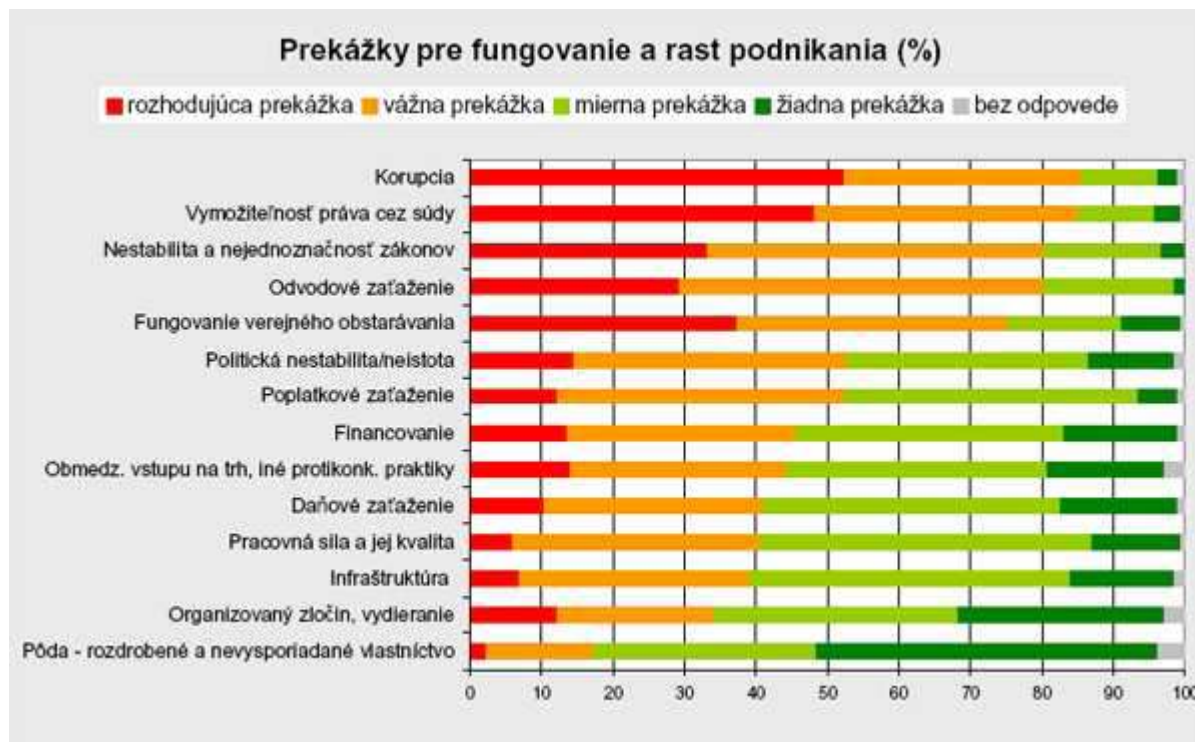
Kvalita podnikateľského prostredia sa posudzuje z rôznych hľadísk, jedným z najdôležitejších je úroveň vymožitelnosti práva, ktorá predstavuje základný pilier právneho štátu a demokratickej spoločnosti. Pod vymožitelnosťou práva sa rozumie súhrn zákonných a faktických možností na dosiahnutie uspokojenia zákonným spôsobom uplatneného nároku, vrátane výkonu rozhodnutia (Ďurica, 2011). Vymožitelnosť práva je jedným z najpálčivejších problémov slovenského podnikateľského prostredia. Z viacerých národných a medzinárodných štúdií totiž vyplýva, že najväčšími nevýhodami podnikateľského prostredia na Slovensku v porovnaní s inými krajinami sveta sú nízka vymožitelnosť práva na jednej strane a vysoká miera klientelizmu a korupcie na druhej strane (Havlát, 2011, s. 5).

Z medzinárodnej štúdie Doing Business (2011) vyplýva, že zo 183 krajín sveta sa Slovensko umiestnilo na 71. mieste v dôsledku toho, že ak sa podarí vymôcť žalovaná pohľadávka, trvá to v priemere 565 dní cestou všeobecného súdu, teda takmer dva roky,

pričom náklady na vymożenie pohľadávky (t.j. právne služby, súdny poplatok a náklady na samotné vymożenie) predstavujú až 30% jej hodnoty.

Aj podľa výsledkov prieskumu zverejnených v publikácii Pohľad podnikateľov a manažerov na prekážky podnikania v SR (2010) ukazujú, že za rozhodujúcu alebo vážnu prekážku podnikania na Slovensku označilo až 85% podnikateľov práve nízku vymožitelnosť práva v občianskom súdnom konaní. Výsledky prieskumu dokumentuje graf 1.

Graf 1 Prekážky pre fungovanie a rast podnikania

Zdroj: Pohľad podnikateľov a manažerov na prekážky podnikania v SR, 2010

Isté riešenie súčasného stavu vo vymožitelnosti práva sa ponúka v podobe rozhodcovského konania. Účastníci sporu sa môžu dohodnúť, že svoj spor nepredložia na rozhodnutie všeobecnému súdu, ale súdu rozhodcovskému písomnou zmluvou alebo písomnou rozhodcovskou doložkou priamo v zmluve vo veci samej. Tým sa prakticky účastníci sporu vzdávajú možnosti, aby bola vec prejednaná pred nezávislým a nestranným všeobecným súdom. Rozhodcovským súdom môže byť jeden alebo viacero rozhodcov, ktorých si zvolia účastníci sporu alebo stály rozhodcovský súd zapísaný v zozname rozhodcovských súdov vedeného Ministerstvom spravodlivosti SR. Rozhodcovské konanie charakterizuje vyššia flexibilita konania, nižšie trovy konania, či menej formálny prístup. To sú hlavné dôvody, prečo podnikatelia s obľubou využívajú rozhodcovské doložky a vkladajú ich do zmlúv nielen, ktoré uzatvárajú nielen so svojimi obchodnými partnermi, ale aj do zmlúv, ktoré uzatvárajú so spotrebiteľmi. Avšak podnikateľ nie vždy sleduje rozhodcovskou doložkou iba legitímne ciele a spravidla neinformuje spotrebiteľa pri uzatváraní zmluvy, že prípadné spory sa riešia rozhodcovským konaním a aké dopady a následky to má pre spotrebiteľa, ktorý v drvivej väčšine prípadov nemá žiadne informácie o alternatívnych spôsoboch riešenia sporov. Táto skutočnosť viedla európskeho zákonodarcu k zakotveniu ustanovenia o rozhodcovských doložkách v spotrebiteľských zmluvách medzi potenciálne nekalé zmluvné podmienky. Zdôvodňuje to tým, že na fungovanie vnútorného trhu je nevyhnutné zabezpečiť rešpektovanie zásady rovnosti v súkromnoprávných vzťahoch medzi všetkými účastníkmi

trhu vrátane spotrebiteľa, ktorý vystupuje v pozícii slabšej strany voči obchodníkom a podnikateľom, ktorí konajú v rámci svojej podnikateľskej činnosti, čím sa u nich predpokladá lepšia informovanosť o cenách, konkurencii a celkovej situácii na trhu. Tieto subjekty majú voči spotrebiteľovi spravidla silnejšiu vyjednávaciu pozíciu, čo spotrebiteľa často vedie k akceptovaniu podmienok, ktoré sú vopred dané predávajúcim alebo dodávateľom bez možnosti ovplyvniť ich obsah. Preto sa ochrana spotrebiteľa stala jednou z domén Európskej únie.

Právne predpisy ochrany spotrebiteľa sa aplikujú na právne vzťahy medzi spotrebiteľom na jednej strane a obchodníkom (podnikateľom), konajúcim v rámci svojej podnikateľskej činnosti na strane druhej a to bez ohľadu na existenciu cezhraničného prvku. Nevzťahujú sa však na právne vzťahy medzi dvoma, či viacerými podnikateľmi (napr. kúpa spotrebného kancelárskeho materiálu na účely podnikania) ani na právne vzťahy medzi dvoma alebo viacerými spotrebiteľmi (napr. kúpa ojazdených pneumatík od fyzickej osoby, ktorá nepodniká). V rámci vnútorného trhu spotrebiteľ nepozná právo iných členských štátov, ktoré sa uplatňuje pri predaji tovarov a služieb, čo by mohlo brzdiť rozvoj vnútorného trhu v rámci Únie, preto európsky zákonodarca pristúpil k prijatiu smernice, ktorej cieľom je odstrániť nekalé podmienky zo zmlúv namierené voči spotrebiteľom jednotne v celej EÚ. Smernica Rady č. 93/13/ES harmonizuje právne predpisy členských štátov vo veci nekalých podmienok v zmluvách uzavretých medzi spotrebiteľom na jednej strane a predávajúcim alebo dodávateľom, ktorý koná v rámci svojej podnikateľskej činnosti na strane druhej.

Ustanovenia smernice Rady č. 93/13/ES sú však veľmi všeobecné a vágne, preto sa vnútroštátne súdy členských štátov pomerne často obracajú s predbežnými otázkami o interpretáciu týchto noriem na Súdny dvor. Avšak aj napriek výkladu Súdneho dvora vnútroštátne súdy nie vždy správne aplikujú európske normy. V súčasnosti exekučné súdy nastolili trend zamietania žiadostí o vydanie poverenia exekútorovi, ak je exekučným titulom rozhodcovský rozsudok a povinným je spotrebiteľ a to per se bez ohľadu na ďalšie okolnosti prípadu. Takýto postoj exekučných súdov však neprispieva k odstraňovaniu problémov vymožiteľnosti práva v SR, nakoľko oprávnenému po zamietnutí poverenia zostane v rukách exekučný titul, ktorým mu bolo síce právo priznané, ale právnymi prostriedkami je v SR nevymožiteľné.

Materiál a metódy

Cieľom článku je pokúsiť sa z právnych noriem EÚ, z národných právnych predpisov, do ktorých boli európske právne normy implementované a z judikatúry Súdneho dvora načrtnúť pohľad európskeho zákonodarcu a Súdneho dvora EÚ na problematiku nekalých podmienok v spotrebiteľských zmluvách neskreslený pohľadom vnútroštátnych súdov a zároveň poukázať na možné ekonomické a právne dopady nastoleného trendu v rozhodovacej praxi exekučných súdov.

Okrem judikatúry Súdneho dvora a právnych noriem EÚ a SR príspevok vychádza z odborných publikácií v danej oblasti, z prác dostupných na internete. Zároveň príspevok čerpá poznatky získané v rámci projektu Jean Monnet Module „EU Business Law“ č. 175785-LLP-1-2010-1-SK-AJM-MO, projektu Vega č. 1/0514/11 „Efektívnosť správneho konania orgánov štátnej správy v oblasti živnostenského podnikania a Vega č. 1/0775/10 Vplyv inovatívnych projektov podporovaných z fondov EFPRV na konkurencieschopnosť vybraných poľnohospodárskych subjektov v Nitrianskom a Trnavskom kraji.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

1. Pojem spotrebiteľ v slovenskej a európskej právnej úprave

Podľa smernice Rady 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa za spotrebiteľa podľa čl. 2 písm. b) považuje fyzická osoba, ktorá v zmluvách podliehajúcich tejto smernici koná s cieľom nevzťahujúcim sa k jej obchodom, podnikaniu alebo povolaniu. Podobne aj smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodných praktikách podľa čl. 2 písm. a) považuje za spotrebiteľa iba fyzickú osobu, ktorá v rámci obchodných praktík, na ktoré sa vzťahuje táto smernica, koná na účely spadajúce mimo rámca jej obchodnej, podnikateľskej, remeselnej alebo profesijnej činnosti. Aj v smernici 98/6/ES Európskeho parlamentu a Rady o ochrane spotrebiteľa pri označovaní cien výrobkov ponúkaných spotrebiteľovi v čl. 2 písm. e) sa stretávame s definíciou spotrebiteľa iba ako s fyzickou osobou kupujúcou výrobok, ktorý nesúvisí s jej obchodnou alebo pracovnou činnosťou. Podobne aj ďalšie smernice EÚ definujú spotrebiteľa jednoznačne ako fyzickú osobu. Isté pochybnosti o postavení spotrebiteľa iba ako fyzickej osoby vyvoláva nariadenie Rady (ES) 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej len ako nariadenie Brusel I), kde podľa čl. 15 je spotrebiteľom osoba, ktorá uzatvára zmluvu na účel, ktorý sa netýka jej profesionálnej alebo podnikateľskej činnosti. Podľa Rozehnalovej a Týča (2006) ide o fyzické aj právnické osoby, kde nariadenie zohľadňuje špecifika škandinávskych národných právnych úprav, ktoré považujú za spotrebiteľa aj právnickú osobu, najmä ak sa jedná o rôzne nadácie, občianske združenia, či záujmové združenia, u ktorých nemožno predpokladať vedomosti a skúsenosti, s ktorými disponujú osoby konajúce v rámci svojej profesionálnej alebo podnikateľskej činnosti.

Slovenská právna úprava definuje spotrebiteľa z pohľadu súkromného práva v Občianskom zákonníku (OZ) v § 52 ods. 4 ako fyzickú osobu, ktorá pri uzatváraní a plnení spotrebiteľskej zmluvy nekoná v rámci predmetu svojej obchodnej činnosti alebo inej podnikateľskej činnosti. Avšak z pohľadu verejného práva sa v zákone č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v § 2 písm. a) stretávame s definíciou spotrebiteľa, za ktorého sa považuje nielen fyzická, ale aj právnická osoba, ktorá nakupuje výrobky alebo používa služby pre osobnú potrebu alebo pre potrebu príslušníkov svojej domácnosti.

Európsky zákonodarca preferuje vo väčšine právnych predpisov spotrebiteľa ako fyzickú osobu, avšak v záujme zachovania práva na spravodlivý proces ponecháva túto otázku pri určovaní právomoci súdov v nariadení Brusel I na členské štáty pre prípad, že za spotrebiteľa by niektoré právne úpravy považovali aj osoby právnické. Avšak rozdielne chápanie spotrebiteľa v právnej úprave jedného štátu vyvoláva množstvo nejasností a otázok bez ohľadu na to, či sa jedná o predpis súkromného alebo verejného práva. Kým Občiansky zákonník jednoznačne považuje za spotrebiteľa iba fyzickú osobu, zákon o ochrane spotrebiteľa sem zaraďuje aj osobu právnickú. Podľa § 3 ods. 3 tohto zákona každý spotrebiteľ, teda v zmysle jeho § 2 písm. a) tak fyzická ako aj právnická osoba, pokiaľ nakupuje výrobky alebo používa služby pre osobnú potrebu svoju alebo príslušníkov svojej domácnosti má právo na ochranu pred neprijateľnými podmienkami v spotrebiteľských zmluvách, pričom odkazuje na § 52 až 54 OZ. Občiansky zákonník však právnické osoby vylučuje z právnej ochrany rovnako ako európska smernica Rady 93/13/ES. Je teda otázne, či sa niektoré právnické osoby môžu dovoliavať nekalých podmienok v zmysle § 52-54 OZ. Ustanovenia § 3 ods. 3 a § 2 písm. a) zákona o ochrane spotrebiteľa si tak priamo odporujú s ustanovením § 52 ods. 4 Občianskeho zákonníka a vnášajú tak do právnych vzťahov právnických osôb neistotu. Napokon samotná definícia spotrebiteľa v zákone č. 250/2007 Z. z. je sporná, keď hovorí o osobnej potrebe právnickej osoby vrátane osobnej potreby príslušníkov jej domácnosti. Uvedená definícia plne zodpovedá podmienkam spotrebiteľa v ponímaní fyzickej osoby, avšak na právnickú osobu ju sotva možno aplikovať čo i len primerane. Pre porovnanie napr. česká právna úprava považuje za spotrebiteľa výlučne iba fyzickú osobu bez ohľadu na to, či sa jedná o právny predpis súkromného alebo verejného

práva; podľa zákona č. 634/1992 Sb. o ochrane spotrebiteľa je spotrebiteľom výlučne fyzická osoba, ktorá nejedná v rámci svojej podnikateľskej činnosti alebo v rámci samostatného výkonu svojho povolania. Napokon v prospech spotrebiteľa ako fyzickej osoby vo veci nekalých podmienok v spotrebiteľských zmluvách sa vyjadril aj Súdny dvor v rozsudku v spojených veciach C-541/99 a C-542/99 (Cape Snc v. Idelaservice Srl), keď rozhodol, že v zmysle smernice 93/13/EHS je potrebné pojem spotrebiteľ vykladať v tom zmysle, že sa jedná výlučne iba o fyzickú osobu.

2. Spotrebiteľské zmluvy

Spotrebiteľská zmluva je podľa § 52 OZ každá zmluva bez ohľadu na právnu formu, ktorú uzatvára dodávateľ so spotrebiteľom. Teda nejedná sa o nový druh typových zmlúv, ktoré sa od seba odlišujú primárnym predmetom plnenia (predaj, nájom, darovanie, požičanie a pod.), naopak spotrebiteľskou zmluvou môže byť ktorákoľvek typová zmluva (kúpna, darovacia, nájomná, úverová), ak sú splnené podmienky, že práve jedna zmluvná strana je považovaná za spotrebiteľa v zmysle § 52 ods. 4 OZ. Z toho *a contrario* vyplýva, že zmluvy medzi dvoma spotrebiteľmi, resp. medzi obchodníkmi, či podnikateľmi konajúcimi v rámci svojej podnikateľskej činnosti nebudú spotrebiteľskými zmluvami.

Spotrebiteľská zmluva sa od „klasickej“ zmluvy líši tým, že podmienky, ktoré by spôsobovali nerovnováhu v právach a povinnostiach v neprospech spotrebiteľa, sú neplatné (§ 53 ods. 5 OZ), pričom musia byť splnené nasledujúce kumulatívne predpoklady:

- uvedené podmienky neboli individuálne dojednané, t. j. spotrebiteľ pri uzatváraní zmluvy nemohol ovplyvniť existenciu tejto podmienky v zmluve (najmä v prípade tzv. adhézných zmlúv),
- nejedná sa o podmienky, ktoré sa týkajú hlavného predmetu plnenia a primeranosti ceny za predpokladu, že sú vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne.

Podľa čl. 6 smernice Rady 93/13/EHS je úlohou členských štátov zabezpečiť, aby takéto nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách neboli záväzné pre spotrebiteľa (čl. 6 ods. 1 cit. smernice). § 53 ods. 5 OZ vyhlasuje tieto podmienky za neplatné, zdá sa však, že právna veda nie je jednotná v otázke, o aký druh neplatnosti právneho úkonu sa jedná. „(...) ustanovenia, ktoré spôsobujú nerovnováhu v právach a povinnostiach v neprospech spotrebiteľa, sú neprijateľné, a preto neplatné v zmysle § 40a“ (Lazar a kol., 2010, s. 53, § 40a OZ upravuje otázky relatívnej neplatnosti právnych úkonov – pozn. aut.). Naopak Vojčík s kolektívom (2008, s. 181) zastávajú názor, že sa jedná o absolútnu neplatnosť: „Podľa § 53 ods. 5 absolútnu neplatnosť spôsobujú aj neprijateľné podmienky upravené v spotrebiteľských zmluvách.“ Zastávame názor, že sa jedná o absolútnu neplatnosť dojednaných podmienok z viacerých dôvodov. Prvým je taxatívny výpočet dôvodov relatívne neplatného právneho úkonu v § 40a OZ, v ktorom sa nekalé zmluvné podmienky spotrebiteľských zmlúv nenachádzajú. Druhý dôvod vyplýva z úniovej právnej úpravy, podľa ktorej členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky neboli pre spotrebiteľa záväzné. Uplynutím trojročnej doby od uzavretia zmluvy by v prípade relatívnej neplatnosti Slovensko ako členský štát nebolo schopné svoj záväzok v zmysle čl. 6 smernice Rady 93/13/EHS splniť, nakoľko spotrebiteľ by sa pred súdom nemohol dovolávať relatívnej neplatnosti nekalej podmienky uplynutím trojročnej lehoty od uzavretia zmluvy. Napokon tento názor potvrdzuje aj rozhodnutie Súdneho dvora v spojených veciach C-240/98 až C-244/98 (Océano Grupo Editorial a Salvat Editores), kde v bode 26 uvedeného rozsudku tvrdí, že „článok 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS nemožno dosiahnuť, pokiaľ by sami spotrebiteľia boli povinní namietat' proti nekalému charakteru zmluvnej podmienky, a že účinnú ochranu spotrebiteľa možno zaručiť, len ak je vnútroštátnemu súdu priznaná možnosť posúdiť *ex officio* takúto podmienku,“ čo v prípade relatívnej neplatnosti právneho úkonu by nebolo prípustné.

3. Nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách

V zmysle § 53 OZ je nekalou podmienkou každé ustanovenie, ktoré je spôsobilé vyvolať značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán v neprospech spotrebiteľa, ak tieto ustanovenia neboli individuálne dojednané a nejedná sa o ustanovenia týkajúce sa predmetu plnenia a primeranosti ceny, pokiaľ sú tieto podmienky vyjadrené určito, jasne a zrozumiteľne. Predmet plnenia a cena sú podstatnými náležitosťami zmluvy, preto ich možno považovať za individuálne dojednané, ak sú v zmluve vyjadrené určito jasne a zrozumiteľne, inak by preferencia ochrany spotrebiteľa mohla ohroziť právnu istotu a legitímne očakávania druhej zmluvnej strany. Napriek tomu Súdny dvor neváha prikloniť sa k prísnejším podmienkam vo vnútroštátnej právnej úprave členských štátov. Podľa jeho rozhodnutia C-484/08 Caja de Ahorros je potrebné článok 4 ods. 2 a čl. 8 smernice Rady 93/13/EHS vykladať v tom zmysle, že „členské štáty môžu prijať vnútroštátnu právnu úpravu umožňujúcu súdne preskúmanie nekalej povahy zmluvných podmienok týkajúcich sa definície hlavného predmetu zmluvy alebo primeranosti medzi cenou a odmenou na jednej strane a službami či tovarmi poskytnutými v protihodnote na strane druhej, aj keď sú tieto podmienky formulované jasne a zrozumiteľne.“ Z odpovede Súdneho dvora jednoznačne vyplýva, že smernica Rady 93/13/EHS predstavuje iba minimálny štandard ochrany spotrebiteľských práv.

§ 53 ods. 4 OZ uvádza iba exemplifikatívny výpočet nekalých podmienok, ktoré by sa mohli vyskytnúť v spotrebiteľskej zmluve. Podobne aj smernica uvádza nekalé podmienky iba príkladom v prílohe s upozornením, že priložený zoznam podmienok má len oznamovaciu hodnotu (preambula smernice Rady 93/13/EHS). Preto v prípade vzniku sporu je nevyhnutné posudzovať nekalosť príslušného ustanovenia v spotrebiteľskej zmluve vzhľadom na okolnosti konkrétneho prípadu, pričom je potrebné brať do úvahy najmä:

- či bola zmluvná podmienka individuálne dojednaná,
- či spôsobuje nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán,
- či spĺňa požiadavku dobrej viery, pri ktorej je „potrebné brať ohľad na stabilitu zmluvného postavenia strán bez ohľadu na to, či spotrebiteľ bol stimulovaný k súhlasu s podmienkami a či tovar alebo služby boli predávané na osobitnú objednávku spotrebiteľa“ (preambula smernice Rady 93/13/EHS),
- charakter tovarov a služieb, ktoré sú predmetom plnenia,
- všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy v čase jej uzavretia vrátane ďalších zmlúv, ktoré súvisia s predmetnou zmluvou.

Nekalé podmienky nie sú pre spotrebiteľa záväzné a to bez toho, že by bol spotrebiteľ nútený ich nekalosť namietat' úspešne pred súdom (bod 28 rozsudku Súdneho dvora C-243/08 vo veci Pannon GSM Zrt. v. Erzsébet Sustikné Györfi). Z toho vyplýva, že vnútroštátne súdy sú povinné z úradnej povinnosti prihliadať na nekalú charakter zmluvných dojednaní v spotrebiteľskej zmluve. Túto požiadavku explicitne vyjadril aj Súdny dvor, keď judikoval, že vnútroštátne súdy sú povinné prihliadať *ex offico* na nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách (napr. C-473/00 Cofidis) s cieľom vyrovnať nerovnováhu, ktorá existuje medzi spotrebiteľom a predajcom alebo dodávateľom (napr. C-168/05 Mostaza Claro), pokiaľ je súd oboznámený s právnymi a skutkovými okolnosťami potrebnými na tento účel (C-243/08 Pannon). Súdny dvor svoj postoj vysvetlil tým, že „možnosť súdu skúmať *ex offico* nekalú povahu takejto podmienky predstavuje prostriedok vhodný zároveň na dosiahnutie výsledku stanoveného v článku 6 smernice, teda zabránenie tomu, aby jednotlivý spotrebiteľ nebol viazaný nekalou podmienkou, a na prispievanie k splneniu cieľa stanoveného v jej článku 7, pretože takéto preskúmanie môže mať odradzujúci účinok prispievajúci k ukončeniu používania nekalých podmienok v zmluvách uzavretých so spotrebiteľmi zo strany predajcov

alebo dodávateľov. Táto možnosť priznaná súdu bola posúdená ako nevyhnutná pre to, aby bola pre spotrebiteľa zabezpečená účinná ochrana, najmä s ohľadom na nezanedbateľné nebezpečenstvo toho, že tento spotrebiteľ o svojich právach nevie, alebo má ťažkosti s ich uplatnením“ (Mostaza Claro, bod 27 a 28). Avšak konečné posúdenie nekalosti konkrétnej podmienky Súdny dvor ponecháva na vnútroštátne súdy (C-237/02 Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG v. Ludger Hofstetter). „(...) do právomoci Súdneho dvora Európskej únie patrí právomoc vyložiť pojem „nekalá zmluvná podmienka“ uvedený v čl. 3 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. 4.1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách a v prílohe k tejto smernici, ako aj hľadiská, ktoré vnútroštátny súd môže alebo musí zohľadniť pri preskúmaní zmluvnej podmienky vzhľadom na ustanovenia tejto smernice, pričom vnútroštátnemu súdu prináleží stanoviť konkrétnu kvalifikáciu predmetnej zmluvnej podmienky podľa osobitných okolností daného prípadu“ (Rozsudok Súdneho dvora C-137/08 VB Pénzügyi Lízing Zrt. v. Ferenc Schneider).

Napriek tomu vnútroštátny súd nemusí vylúčiť uplatnenie nekalej podmienky, ak spotrebiteľ po upozornení súdom nepovažuje za potrebné namietať nekalý a nezáväzný charakter ustanovenia v spotrebiteľskej zmluve (bod 33 rozhodnutia Súdneho dvora C-243/08 Pannon).

Povinnosť skúmať *ex offo* nekalosť podmienky preniesol Súdny dvor aj do exekučného konania, t. j. druhej fázy civilného procesu. V rozsudku Asturcom (C-40/08) Súdny dvor vyložil smernicu Rady 93/13/EHS v tom zmysle, že „vnútroštátny súd, ktorý rozhoduje o návrhu na výkon právoplatného rozhodcovského rozsudku, ktorý bol vydaný bez účasti spotrebiteľa, musí hneď po tom, ako sa oboznámi s právnymi a so skutkovými okolnosťami potrebnými na tento účel, preskúmať *ex offo* nekalú povahu rozhodcovskej doložky uvedenej v zmluve uzavretej medzi podnikateľom a spotrebiteľom v rozsahu, v akom podľa vnútroštátnych procesných pravidiel môže takéto posúdenie vykonať v rámci obdobných opravných prostriedkov vnútroštátnej povahy. Ak je to tak, prináleží vnútroštátnemu súdu vyvodiť všetky dôsledky, ktoré z toho podľa daného vnútroštátneho práva vyplývajú, s cieľom zabezpečiť, aby spotrebiteľ nebol uvedenou doložkou viazaný.“ Tento záver potvrdil aj v rozhodnutí Pohotovosť s. r. o. proti Ivete Korčkovskej (C-76/10), keď uvádza, že „smernica Rady 93/13/EHS ukladá vnútroštátnemu súdu, ktorý rozhoduje o návrhu na nútený výkon právoplatného rozhodcovského rozhodnutia vydaného bez účasti spotrebiteľa, povinnosť aj bez návrhu posúdiť nekalú povahu sankcie obsiahnutej v zmluve o úvere uzavretej poskytovateľom úveru so spotrebiteľom a uplatnenej v tomto rozhodnutí, ak tento súd má na tento účel k dispozícii nevyhnutné informácie o právnom a skutkovom stave a podľa vnútroštátnych procesných pravidiel môže uvedený súd vykonať takéto posúdenie v rámci obdobných konaní na základe vnútroštátneho práva.“

Z citovanej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že nekalosť podmienok v spotrebiteľských zmluvách je potrebné posudzovať, ak tieto neboli individuálne dojednané, podľa okolností konkrétneho prípadu vnútroštátnymi súdmi členských štátov vrátane súdov exekučných a to *ex offo*, ak má súd dostatok informácií o právnom a skutkovom stave a v rozsahu právomocí, ktoré mu vymedzuje vnútroštátne právo. V prípade nekalosti takejto podmienky sa súd zdrží jej uplatnenia tým, že vyvodí všetky dôsledky, ktoré vyplývajú z vnútroštátneho práva, ibaže by spotrebiteľ nepovažoval za potrebné po upozornení súdom namietať jej nekalý alebo nezáväzný charakter.

Teda exekučný súd smie posudzovať nekalosť podmienky len v rozsahu, v akom mu to dovoľuje vnútroštátne právo. V podmienkach SR sa rozsah prieskumnej právomoci exekučných súdov vo veci nekalosti podmienok vymedzuje rozsahom interpretácie § 44 EP a § 45 ZoRK. V zmysle § 45 ZoRK majú exekučné súdy právomoc *ex offo* skúmať, či rozhodcovský rozsudok neukladá *plnenie, ktoré je objektívne nemožné, právom nedovolené alebo odporuje dobrým mravom*. Tým však zákonodarca rozhodne nechcel ustanoviť

exekučné súdy za oprávnené preskúmať rozhodcovské rozsudky po vecnej stránke. Exekučné súdy smú preskúmať nekalosť podmienok len čo do predmetu plnenia priznaného exekučným titulom, napríklad nie sú oprávnené skúmať nekalosť rozhodcovskej doložky, pretože im k tomu chýbajú skutkové a právne okolnosti veci, avšak nekalosť neprímerane vysokých úrokov z omeškania priznaných v rozhodcovskom rozsudku preskúmať môžu, ak sa dá táto skutočnosť posúdiť priamo z exekučného titulu a ostatných predložených dokumentov. Z uvedeného vyplýva, že zákonodarca § 45 ZoRK nezveruje exekučným súdom inú právomoc než je preskúmať, či požadované plnenie v rozhodcovskom rozsudku je vôbec možné reálne splniť, či sa takýmto plnením neporušia všeobecne záväzné právne predpisy úniovej a vnútroštátnej právnej úpravy. Akékoľvek širšie uzurpovanie prieskumnej právomoci rozhodcovských rozsudkov exekučným súdom je porušenie práva na súdnu a inú právnu ochranu v zmysle čl. 46 Ústavy SR.

Otázkou však zostáva, či exekučné súdy sú povinné zastaviť exekúciu v celom rozsahu alebo len voči tej časti exekučného titulu, ktorá sa týka nekalých podmienok. Podľa preambuly smernice Rady 93/13/EHS ako aj čl. 6 cit. smernice ak sa v zmluve vyskytnú nekalé podmienky, zmluva má byť naďalej záväzná pre zmluvné strany, ak jej plnenie môže pokračovať bez nekalých podmienok. „Ak však pôjde o takú neprijateľnú podmienku, ktorá môže byť neoddeliteľnou časťou zmluvy, avšak pre spotrebiteľa môže byť taká významná a podstatná, že zásadným spôsobom znevýhodňuje jeho postavenie, môže sa spotrebiteľ v konečnom dôsledku domáhať na súde vyslovenia neplatnosti celej spotrebiteľskej zmluvy“ (Vojčík a kol., 2008, s. 188). Súd v nachádzacom konaní má možnosť neprihliadnuť na nekalú podmienku a rozhodnúť o úprave práv a povinností zmluvných strán bez tejto nekalej podmienky, hoci zrejme iba za predpokladu, že spotrebiteľ „nepovažuje za potrebné namietať nekalý a nezáväzný charakter ustanovenia v spotrebiteľskej zmluve“ (bod 33 rozhodnutia Súdného dvora C-243/08 Pannon). V exekučnom konaní však odpoveď nie je jednoznačná. Súdný dvor riešil zatiaľ iba otázky dotýkajúce sa prieskumu rozhodcovských exekučných titulov. Právna veda nie je zatiaľ jednotná v otázke vydania poverenia len v časti exekučného titulu. Števec (2011, s. 120) uvádza, že „väčšina praxe zaujíma stanovisko, že je možné vydať poverenie na vykonanie exekúcie len v časti exekučného titulu.“ Zároveň však dodáva, že „takýto postup nemá celkom oporu v Exekučnom poriadku, ale na druhej strane z práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 Ústavy SR nepochybne vyplýva právo oprávneného na poskytnutie súdnej ochrany jeho judikovaného nároku v tom zmysle, že ak súd zistí rozpor so zákonom len v časti exekučného titulu, je možné uvažovať o udelení poverenia len v časti exekučného titulu.“

Záver

Ak exekučné súdy budú naďalej pokračovať v doterajšej praxi, rozhodcovské konanie vo veciach spotrebiteľských zmlúv stráca svoje opodstatnenie a dodávatelia by boli tak nútení svoje spory so spotrebiteľmi riešiť iba v „klasickom“ súdnom konaní, čo môže napokon viesť k preťaženosti už aj tak nad mieru vyťažených súdov, následkom čoho by bolo predlžovanie súdnych konaní, nehovoriac o tom, že príťažky v konaní sú jedným z najpálčivejších problémov slovenského súdnictva. Exekučné súdy nemajú právne prostriedky na zjednanie nápravy rozhodcovských rozsudkov vydaných na základne údajne nekalých doložiek tak, aby bolo zachované právo na súdu a inú právnu ochranu nielen spotrebiteľa, ale aj druhej zmluvnej strany, nakoľko zákon nepriznáva exekučným súdom právomoc zmeniť alebo zrušiť právoplatný rozhodcovský rozsudok, ale naďalej trvá prekážka právoplatne rozhodnutej veci, čím je oprávnenému zabránené domáhať sa ochrany svojich práv akýmikoľvek prostriedkami právnej ochrany. Takýto postup vedie prakticky k porušeniu práva na spravodlivý proces ako základného ľudského práva garantovaného nielen čl. 46 Ústavy SR, ale aj čl. 6 Európskeho

dohovoru pre ľudské práva a základné slobody. Poškodení oprávnení by tak mohli zvažovať ochranu svojich práv už iba cestou ústavnej sťažnosti, či sťažnosti na Európsky súd pre ľudské práva, resp. cestou žaloby o zodpovednosti štátu za škodu pri výkone verejnej moci, ktorá im bola takýmto postupom štátnych orgánov SR (súdov) spôsobená. To by malo negatívny dopad na SR nielen v právnej rovine, ale najmä v ekonomickej rovine pre jej štátny rozpočet.

Nastolená prax exekučných súdov dovedie, resp. už dovedla mnohé podnikateľské subjekty do platobnej neschopnosti. Z dôvodu nižších ziskov, či dokonca stratového hospodárenia opustia slovenský trh. To povedie na jednej strane k nárastu nezamestnanosti na slovenskom trhu práce, k poklesu kúpyschopnosti obyvateľstva a k celkovému poklesu jeho životnej úrovne, čo je v priamom rozpore so smernicou Rady 93/13/EHS a s ňou spojenou judikatúrou Súdneho dvora, keďže napr. bod 37 rozhodnutia Súdneho dvora vo veci Mostaza Claro jasne deklaruje, že „okrem toho, že smernica, ktorá smeruje k posilneniu ochrany spotrebiteľa, predstavuje podľa článku 3 ods. 1 písm. t) ES opatrenie nevyhnutné na splnenie poslania zvereného Spoločenstvu a najmä na zvýšenie životnej úrovne a kvality života v celom Spoločenstve.“ Na druhej strane sa pribrzdí rozvoj podnikateľských aktivít na Slovensku ako aj prílev zahraničných investícií, nakoľko v rozhodovaní investora zohráva veľkú úlohu nielen daňová politika toho - ktorého štátu, ale aj vymožitelnosť jeho práv a oprávnených záujmov v prípade vzniku sporu.

Súhrn

Článok reaguje na problém vymožitelnosti práva a jeho vplyvu na kvalitu podnikateľského prostredia. Podnikatelia potrebujú nielen finančnú podporu na rozvoj svojich podnikateľských aktivít. Kvalita právneho prostredia a právna istota ovplyvňujú vymožitelnosť práva, ktoré je jedným z kľúčových faktorov pre podnikanie v určitej krajine. Európska únia poskytuje nielen finančnú podporu podnikateľom, ale venuje pozornosť aj vymožitelnosti práva v členských štátoch. Avšak vymožitelnosť práva je dôležitým faktorom nielen pre podnikateľov, ale aj spotrebiteľov, ktorých kvalitu života chce EÚ zvyšovať. Spotrebiteľ vystupuje spravidla ako slabšia zmluvná strana, preto EU prijala na jeho ochranu smernicu Rady 93/13/EHS z 5.4.1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách s cieľom harmonizovať tento problém vo všetkých členských štátoch EU a zabrániť tak nerovnosti, ktorá medzi spotrebiteľom a dodávateľom vzniká v dôsledku nedostatočnej informovanosti spotrebiteľa o svojich právach ako aj situácii na trhu. Vnútroštátne súde členských štátov sa často obracajú na Súdny dvor so žiadosťou o interpretáciu nekalých podmienok, nakoľko smernica obsahuje príliš všeobecné a vágne právne normy. Článok systematizuje odpovede Súdneho dvora EU s cieľom vysvetliť pohľad Súdneho dvora na výklad nekalých podmienok. Vnútroštátne súde nie vždy správne aplikujú právne normy EÚ ani po podanom výklade Súdneho dvora. Nastolený súčasný trend rozhodovacej praxe exekučných súdov podstatne zhoršuje kvalitu podnikateľského prostredia cez zamietnutie žiadostí o vydanie poverenia exekútorovi na výkon exekúcie len z toho dôvodu, že exekučným titulom je rozhodcovský rozsudok a povinný je spotrebiteľ bez akejkoľvek hlbšej analýzy právnych noriem EÚ a judikatúry Súdneho dvora, čím sa podnikateľovi odoberú všetky legálne prostriedky na vymoženie jeho oprávnenej pohľadávky priznanej exekučným titulom.

Kľúčové slová

Kvalita podnikateľského prostredia, vymožitelnosť práva, ochrana spotrebiteľa, nekalé podmienky, spotrebiteľská zmluva, Súdny dvor EÚ

Literatúra

DOING BUSINESS. Doing Business 2011. Making a difference for entrepreneurs. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank, 2011. 267 s. [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://www.doingbusiness.org/~media/FDPKM/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB11-FullReport.pdf>>

ĎURICA, J. Vymožitelnosť práva v obchodných vzťahoch. In: Vymožitelnosť práva, aplikačné problémy v praxi, exekúcie a očakávané zmeny v podnikateľskom prostredí, odborný seminár, Patince, 2011 [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://www.asocfin.sk/?run=content&id=2877&lang=sk>>

HAVLÁT, J. Štúdia. Vymožitelnosť práva v podnikateľských vzťahoch. Bratislava, 2011. 64 s. [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://www.nadsme.sk/files/Studia-Vymozitelnost_prava-mar2011.pdf>

LAZAR, J. et al. 2010. *Občianske právo hmotné. 2.* Bratislava: Iura Edition, 2010. 548 s. ISBN 978-80-8078-346-4

PODNIKATEĽSKÁ ALIANCIA SLOVENSKA: Pohľad podnikateľov a manažérov na prekážky podnikania v SR. Bratislava, 2010. 10 s. [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://www.alianciapas.sk/menu_projekty_sspp_2010_bariery_podnikania.pdf>

ROZEHNALOVÁ, N. – TÝČ, V. 2006. *Evropský justiční prostor (v civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 401 s. ISBN 80-210-4053-X

ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. et al. 2011. *Exekučný poriadok, Komentár*. Praha: C.H.Beck, 2011. 570 s. ISBN 978-80-7400-335-6

VOJČÍK, P. et al. 2008. *Občiansky zákonník. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2008. 1218 s. ISBN 978-80-8078-183-5

Charta základných práv EÚ [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/sk/index.htm>>

Zmluva o fungovaní Európskej únie [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/sk/index.htm>>

Smernica Rady 93/13/EHS z 5.4.1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/sk/index.htm>>

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodných praktikách [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/sk/index.htm>>

Smernica 98/6/ES Európskeho parlamentu a Rady o ochrane spotrebiteľa pri označovaní cien výrobkov ponúkaných spotrebiteľovi [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/sk/index.htm>>

Nariadenie Rady (ES) 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/sk/index.htm>>

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/jaspiw_mini_fr0.htm>

Zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/jaspiw_mini_fr0.htm>

Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/jaspiw_mini_fr0.htm>

Zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcoskom konaní [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/jaspiw_mini_fr0.htm>

Zákon č. 634/1992 Sb. o ochrane spotrebiteľa [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/jaspiw_mini_fr0.htm>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 1.6.1999 vo veci C-126/97 Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV [online]. [cit.2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 27.6.2000 v spojených veciach C-240/98 až C-244/98 Océano Grupo Editorial SA v. Rocío Murciano Quintera a Salvat Editores SA v. José M. Sánchez Alcón Prades, José Luis Copano Badilo, Mohammed Berroane, Emilio Vinas Felíu [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 22.11.2001 v spojených veciach C-541/99 a C-542/99 Cape Snc v. Idelaservice Srl a Idelaservice MN RE Sas v. OMAI Srl [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 21.11.2002 vo veci C-473/00 Cofidis SA v. Jean Louis Fredout [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 1.4.2004 vo veci C-237/02 Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft&Co. KG v. Ludger Hofstetter, Ulrike Hofstetter [online]. [cit.2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 26.10.2006 vo veci C-168/05 Elisa María Mostaza Claro c. Centro Móvil Milenium SL [online]. [cit.2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 4.6.2009 vo veci C-243/08 Pannon GSM Zrt. c. Erzsébet Sustikné Györfi [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 6.10.2009 vo veci C-40/08 Asturcom Telecomunicaciones SL c. Cristine RODríguez Nogueira [online]. [cit.2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 3.6.2010 vo veci C-484/08 Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid c. Asociación de Usuarios de Servicios Bancarios (Ausbanc) [online]. [cit. 2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 9.11.2010 vo veci C-137/08 VB Pénzügyi Lízing Zrt. c. Ferenc Schneider [online]. [cit.2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Uznesenie Súdneho dvora zo dňa 16.11.2010 vo veci C-76/10 Pohotovosť s.r.o. c. Iveta Korčková [online]. [cit.2011.12.10] Dostupné na internete: <http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/>

Adresy autorov:

JUDr. Ing. Jarmila Lazíková, PhD.,

Katedra práva FEŠRR SPU Nitra, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra,

☎: 037/6415077 e-mail: Jarmila.Lazikova@uniag.sk

Ing. Ľubica Rumanovská, PhD.,

Katedra európskych politík FEŠRR SPU Nitra, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra,

☎: 037/6415605 e-mail: Lubica.Rumanovska@uniag.sk

Oponent: JUDr. Zuzana Ilková, PhD.